

Olesea CREȚU,

doctorand, lector universitar
al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Oxana POPA,

doctorand, lector universitar
al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

NULITATEA PROBELOR ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA ÎNCETĂRII PROCESULUI PENAL

Rezumat

Nulitatea procesuală decurge din nerespectarea normelor ce reglementează desfășurarea procesului penal, cu ocazia efectuării actelor procesuale sau procedurale, acte care astfel sunt viciate, remediul constituindu-l anularea și refacerea lor.

Nulitatea este sancțiunea care intervine, în general, atunci când un act procesual sau procedural ori o măsură procesuală s-a îndeplinit cu neglijarea condițiilor de fond și de formă prevăzute de lege.

Sancțiunea procesuală administrată actului procedural obținut vicios în multe cazuri atrage inevitabil și consecințe negative pentru soluționarea cauzelor penale sau contribuie la diminuarea pedepselor aplicabile. De multe ori anularea probelor obținute cu încălcările arătate în art. 94 CPP duce la aplicarea soluției de încetare a procesului penal, clasare a urmăririi penale sau scoatere a persoanei de sub urmărire penală.

Cuvinte-cheie: proces penal, probă, probă nulă, încetarea procesului penal, scoaterea de sub urmărire penală.

Summary

The procedural nullity results from the non-observance of the norms governing the conduct of the criminal proceedings, when the procedural or procedural acts are performed, acts that are vitiated, the remedy being the cancellation and the restoration thereof.

Nullity is the penalty that generally occurs when a procedural or procedural act or procedural step has been accomplished by neglecting the substantive and legal conditions prescribed by law.

The procedural sanction applied to the procedural act viciously in many cases attracts inevitable and negative consequences, for the settlement of criminal cases or contributes to the reduction of the applicable punishments. Often the annulment of the evidence obtained with the violations shown in article 94 Criminal Procedure, lead to the application of the termination of criminal proceedings, the prosecution of the criminal prosecution or the removal of the person under criminal investigation.

Keywords: criminal trial, proof, null test, cessation of criminal proceedings, removal from criminal prosecution.

Introducere. Procesul penal are drept scop constatarea la timp și în mod complet a tuturor faptelor care constituie infracțiuni, astfel încât orice persoană vinovată de săvârșirea unei infracțiuni să fie pedepsită conform vinovăției sale, având grijă însă „**ca nici o persoană nevinovată să nu fie pedepsită pe nedrept**”.

În virtutea rolului activ, organele judiciare au dreptul și obligația să desfășoare un complex de activități, **în strictă conformitate cu prevederile legale**, pentru strângerea și verificarea probelor cu privire la:

- existența sau inexistența infracțiunii;
- identificarea făptuitorului acesteia;
- stabilirea dacă este cazul să se dispună trimiterea în judecată și să fie condamnați participanții la săvârșirea infracțiunii, ori pentru a se dispune o soluție de încetare sau scoatere a persoanei de sub urmărire în cazurile prevăzute de lege.

Lămurirea cauzelor penale sub toate aspectele menționate nu se poate face decât pe baza probelor și mijloacelor de probă, administrate conform legii, deoarece numai astfel se poate ajunge la pronunțarea unor hotărâri legale și temeinice de către organele judiciare [7].

Realizarea scopului procesului penal poate fi ca urmare a colectării probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni, precum și la stabilirea răspunderii acestora.

Justificarea importanței probelor constă în faptul că, odata ce a fost pornit procesul penal și pînă la soluționarea lui definitivă, toate problemele cauzei sunt rezolvate cu ajutorul probelor [4, p. 254].

Evaluarea admisibilității probelor, odată ce acestea au fost descoperite de către organul de urmărire penală, de-a lungul întregului proces, rezidă, bineînțeles, în verificarea faptului dacă sunt îndeplinite cele trei cerințe: relevanța, concludența și utilitatea fiecărei probe în parte.

Reamintim că potrivit articolului 95 CPP RM, chestiunea admisibilității datelor în calitate de probe o decide organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea părților, ori, după caz, instanța de judecată.

Legalitatea procesului penal este consacrată la art. 7 CPP, astfel principiul conform căruia desfășurarea întregului proces penal are loc doar potrivit dispozițiilor prevăzute de lege, prin urmare, din conținutul acestei norme deducem că toate actele procesuale și procedurale urmează să fie efectuate doar cu respectarea condițiilor de formă și de fond prevăzute de lege.

Din moment ce nu au fost respectate prevederile art. menționat anterior, în cadrul procesului penal intervine nulitatea, drept o sancțiune procesuală, constituind astfel un mijloc legal care lipsește de efecte juridice actele procesuale și procedurale. Așadar, nulitățile lovesc actele procedurale existente, care au fost întocmite prin nerespectarea dispozițiilor legale, prin omisiunea sau violarea formelor prescrise de lege, astfel actul respectiv fiind înlăturat din materialele dosarului. Totodată, nulitatea unui act procedural poate atrage și nulitatea actelor procedurale ulterioare efectuate cu respectarea legii, însă care se întemeiază pe actul nul ori depind de valabilitatea acestuia, astfel suntem în prezența unui efect extensiv al nulității [3, p. 391], în acest sens reiterăm regula “fructul pomului otrăvit”. Prin urmare dacă o probă în cadrul unui proces penal a fost dobândită cu încălcarea legislației procesual penale, nu va fi administrată în cadrul procesului.

Nulitatea expresă a actelor procedurale, potrivit prevederilor art. 251 alin. (2) CPP, survine în cazul încălcării prevederilor legale referitoare la:

1. competența după materie a organului de urmărire penală sau a instanței de judecată;
2. competența după calitatea persoanei;

3. sesizarea instanței și la compunerea acesteia;
4. publicitatea ședinței de judecată;
5. participarea părților în cazurile obligatorii;
6. prezența interpretului, traducătorului, dacă sunt obligatorii potrivit legii [5, p. 545].

În procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute:

- prin aplicarea violenței, amenințărilor sau a altor mijloace de constrângere, prin violarea drepturilor și libertăților persoanei;
- prin încălcarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuitului, inculpatului, părții vătămăte, martorului;
- prin încălcarea dreptului la interpret, traducător al participanților la proces;
- de o persoană care nu are dreptul să efectueze acțiuni procesuale în cauza penală;
- de o persoană care evident știe că intră sub incidența de recuzare;
- dintr-o sursă care este imposibil de a o verifica în ședința de judecată;
- prin utilizarea metodelor ce contravin prevederilor științifice;
- cu încălcări esențiale de către organul de urmărire penală ale dispozițiilor CPP RM;
- fără a fi cercetate, în modul stabilit, în ședința de judecată;
- de la o persoană care nu poate recunoaște documentul sau obiectul respectiv, nu poate confirma veridicitatea, proveniența lui sau circumstanțele primirii acestuia;
- prin provocarea, facilitarea sau încurajarea persoanei la savârșirea infracțiunii;
- prin promisiunea sau acordarea unui avantaj nepermis de lege.

Constituie încălcare esențială a dispozițiilor codului de procedură penală, la administrarea probelor, violarea drepturilor și libertăților constituționale ale persoanei sau ale prevederilor legii procesual-penale prin privarea participanților la proces de aceste drepturi sau prin îngrădirea drepturilor garantate, fapt care a influențat sau a putut influența autenticitatea informației obținute, a documentului sau a obiectului.

Din cele analizate mai sus rezultă că nulitatea absolută a unui act atrage după sine anularea actului respectiv, menționăm că nulitatea nu poate fi înlăturată în nici un mod și poate fi invocată la orice etapă a procesului penal, de asemeni ea poate fi invocată de orice parte în proces.

Sancțiunea cea mai efectivă pentru încălcarea formelor de procedură, a normelor procesuale, este nulitatea actului făcut cu încălcarea lor, cu consecința că actul lovit de nulitate va fi lipsit în total sau în parte de efectele sale firești pentru care a fost îndeplinit.

În sens etimologic, un act nul este un act fără valoare, incapabil să producă efectele pentru care era destinat.

Din punct de vedere juridic, nulitatea actului, adică privarea lui de efectele pe care în mod normal trebuia să le producă, este consecința neîndeplinirii condițiilor pe care legea procesuală le prescrie pentru existența și validitatea lui.

Traian Pop definește nulitatea în sens generic ca fiind sancțiunea juridică ce decurge din viciile care atacă valabilitatea actelor și se valorifică prin anularea acestora [6, p. 58].

Nulitățile, ca sancțiuni procedurale, lovesc actele procedurale existente, care au luat însă ființă prin nerespectarea dispozițiilor legale, prin omisiunea sau violarea formelor prescrise de lege [8].

Prima condiție de intervenție a nulităților este încălcarea prevederilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal, iar a doua este că încălcarea normelor procesual-penale să nu poată fi înlăturată decât prin anularea aceluși act.

Probele lovite de nulitate au impact nu doar asupra actului procedural, dar și asupra soluțiilor adoptate pe o cauză penală și a aplicării pedepsei.

După cum am menționat mai sus, probele lovite de nulitate pot atrage în consecință soluții de încetare a procesului, de clasare sau de scoatere a persoanei de sub urmărire.

Încetarea urmăririi penale este o modalitate de soluționare a acțiunii penale și implicit de întrerupere a urmăririi penale, reglementată de art. 285 CPP, care se poate dispune în orice moment al fazei urmăririi penale dacă se constată că există vreo cauză care împiedică exercitarea acțiunii penale.

Scoaterea de sub urmărire penală este prevăzută în art. 284, capitolul V, titlul I, Partea specială Cod procedură penală și constă în activitatea procedurală prin care urmărire penală este întreruptă, de regulă, definitiv dacă se constată existența unuia din cazurile care exclud urmărire penală.

Scoaterea persoanei de sub urmărire penală sau încetarea urmăririi penale în privința persoanei are loc în cazul în care se constată că fapta nu a fost săvârșită de bănuit sau învinuit, în cazurile prevăzute în alin.(1), pct.1-3, art. 275 Cod procedură penală, și anume:

- 1) nu există faptul infracțiunii;
- 2) fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune;
- 3) fapta nu întrunește elementele infracțiunii, cu excepția cazurilor când infracțiunea a fost săvârșită de o persoană juridică;
- 4) există cel puțin una din cauzele prevăzute la art.35 din Codul penal.

Intervenirea acestor situații determină scoaterea de sub urmărire penală, soluție care este corespunzătoare celei de achitare pronunțată de instanță în cursul judecății. Instituția scoaterii de sub urmărire penală poate fi dispusă în orice cauză penală, indiferent dacă persoana a fost sau nu pusă sub învinuire.

De aceea nu întâmplător facem tangența între nulitatea probelor și soluțiile de încetare a procesului în fapt precum și în privința persoanei, deoarece proba înlăturată din cauza penală, care a fost obținută cu grave abateri de la normele legale și care ulterior nu poate fi obținută din alte surse sau prin alte mijloace de probă, inevitabil atrage încetarea cauzei penale sau scoaterea de sub urmărire penală a persoanei bănuite sau învinuite.

Aceste soluții sunt adoptate în faza urmăririi penale de procuror, din oficiu sau în baza raportului cu propunerea respectivă a organului de urmărire penală, prin ordonanță, iar în faza de judecată soluția încetării procesului penal sau achitării persoanei (corespondent al scoaterii de sub urmărire în faza de urmărire penală) este adoptată de instanța de judecată prin sentință.

În concluzie, putem menționa, că importanța probelor constă în faptul că în conformitate cu legea, orice cauză penală poate să fie rezolvată numai pe bază de probe, din care să rezulte vinovăția sau nevinovăția participanților la săvârșirea unei infracțiuni. Iar acestea, la rândul lor urmează să fie obținute și anexate la cauza penală conform normelor legale, pentru a-și atinge scopul în soluționarea cauzelor penale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Codul de procedură penală, Legea nr. 122-xv din 14 martie 2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
2. Codul penal, Legea nr. 985-xv din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. Nr. 128-129 din 13.09.2002.
3. Igor Dolea, Dumitru Roman, Iurie Sedlețchi, Tatiana Vizdoagă, Vasile Rotaru, Adrian Cerbu, Sergiu Ursu: *Drept procesual penal*, Chișinău, Ed. Cartier, 2005.
4. Tatu A.-M., Tulbure A.Ș. *Tratat de drept procesual penal*, București: All Beck, 2001.
5. Chiseev N.M. *Procesul penal*, Chișinău: Monograf, 2006.
6. *A se vedea*: Drept procesual penal. Vol.III. – Cluj, 1946.
7. <https://andreivocila.wordpress.com/2011/01/22/probele-si-miloacele-de-proba-in-procesul-penal/>
8. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/11.Conceptul%20de%20nulitate%20in%20procesul%20penal.pdf